Nº. 33. Donderdag 30 October 1902. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3 00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending **f 1.—**

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

…gen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

… Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

De ondergeteekende
wonende te *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van*
f
den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Restant in kas op 23 October . . . . f 103.33

In de afgeloopen week werd niets ontvangen!

Toch zijn, zooals uit onze O.-I. berichten blijkt, de tijdingen uit Midden-Java nog zeer ongunstig.

Uit het *Haagsche Vaderland* knippen wij het volgende bericht:

> **Hongersnood.** — Een oud-ingezetene van Koedoes meldt aan de „Semarang Ct.", dat het weer treurig gesteld is in het district Oendaän en omstreken. Van eenige duizenden bouws sawah is de aanplant mislukt, zoodat het te voorzien is, dat binnenkort de bevolking zonder voedingsmiddel zal zitten en evenals in het begin van dit en het laatst van het vorige jaar de hongersnood zich weder zal doen gelden.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeeling 's Gravenhage:

Op **Vrijdag 7 November a. s.** zal in het **Gebouw Diligentia**, *Lange Voorhout* 5, Den Haag, door den heer **H. Van Kol**, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal eene **Voordracht** worden gehouden over zijne **Reis door Bali en Lombok.**

Zooals uit **achterstaande advertentie** blijkt, hebben de leden der Vereeniging „Oost en West" op vertoon hunner lidmaatschapskaart *persoonlijk* vrijen toegang, benevens het recht om voor hunne huisgenooten kaarten voor de **zaal** bij te koopen voor f 0.50 per plaats.

Voor niet-leden is het entree bepaald op f 1.— in de zaal en f 0.25 op de galerij.

Vereenigingen en onderwijs-inrichtingen, mits collectief kaarten aanvragende, betalen voor de **galerij** slechts f 0.10 per plaats.

Kaarten kunnen worden gekocht en tegelijk plaatsen besproken, voor f 0.25 per plaats, op *Woensdag* 5 November van 10 ure v. m. tot 4 ure n. m. door de leden *Donderdag* en *Vrijdag* 6 en 7 Nov. van 10—4 ure ook voor niet-leden.

Op den avond der lezing zijn aan het gebouw Diligentia nog kaarten verkrijgbaar.

Onze Leeszaal.

Wij brachten onlangs weder een bezoek aan de leeszaal op koloniaal gebied, die de firma de Bussy te Amsterdam naast haren boekhandel en drukkerij Rokin 60 te Amsterdam voor hare cliëntelle heeft ingericht en tot het gebruik waarvan zij ook de leden der Amsterdamsche Afdeeling van „Oost en West" heeft uitgenoodigd en 't heeft ons op nieuw getroffen, welk een groot voorrecht, dit voor de leden der Amsterdamsche Afdeeling is.

Ook in Den Haag echter hebben wij eene vrij goed van lectuur voorziene leestafel in een gezellig ingericht locaal (Heerengracht 4), welke, omdat onze Vereeniging nog jong en onbemiddeld is, wel niet zóó volledig is voorzien van alles, wat men voor de studie van Indië noodig heeft, als die van de firma de Bussy, maar die toch meer verdiend te worden bezocht, dan tot nu toe het geval is.

Wij meenen daarom goed te doen met hieronder eene beknopte opgave te doen volgen, zoowel van de Dag- en Weekbladen als van de Tijdschriften, die er ter lezing liggen, benevens van eenige der boekwerken, welke in onze bibliotheek worden gevonden en op aanvrage te verkrijgen zijn bij den Algemeenen Secretaris der Commissiën, die dagelijks, behalve op Zon- en Feestdagen, van 10—12 en van 2—4 ure aanwezig is in ons locaal, *Heerengracht 4.*

Wij doen dit niet alleen in het belang der Haagsche leden, maar ook in dat van de buiten Den Haag wonenden, omdat de boeken op aanvrage van elders ook voor *veertien dagen* ter leen te krijgen zijn, mits men de verzendingskosten heen en weer betaalt.

Lijst van Dag- en Weekbladen:

Het Koloniaal Weekblad.
Bataviaasch Nieuwsblad.
De Locomotief.
Semarangsche Courant.
Het Nieuws van den Dag van Ned.-Indië.
Deli-Courant.
Sumatra-Bode.
De Nieuwe Vorstenlanden.
Bondsblad (Orgaan v. d. Indischen Bond).
Het Onderwijs (Oost-Indië).
Onze West.
De Surinamer.
Amigoe di Curaçao.
Soerija Soemirat.
Sociaal Weekblad.
Ned. Werkmansbode.
Tjahaja Sumatra.
Bintang Soerabaja.
Bintang Hindia.
Dépêche Coloniale.
Deutsche Kolonialzeitung.
Nederlandsche Zendingbode.
Orgaan van den Kon. Ned. Bond van Oud-Onderofficieren.
De Indische Mercuur.

Wij ontvangen die bladen ten deele van leden, die ze ons afstaan, doch grootendeels in ruil voor Het Koloniaal Weekblad. Voor ruiling met andere, niet hierboven genoemde bladen, houdt de Vereeniging zich ten zeerste aanbevolen.

Tijdschriften:

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië.
De Indische Gids.
Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
Archief voor den Landbouw in Insulinde.
Correspondentieblad voor den Ned. Kinderbond.
Handelingen van het Indisch Genootschap.
Insulinde.
Verslagen van de Vereeniging Moederland en Koloniën.
Tijdschrift voor Ned.-Indië.
Geïllustreerd Ned.-Indisch Magazijn.
Maandberichten van het Ned. Zendelinggen.
De Rijnsche Zending.
Onze Kleine Bode (betreffende het werk van Joh. v. d. Steur).
Questions Diplomatiques et Coloniales.
Feuille de Renseignements de l'Office Colonial en France.
Revue de Madagascar.
East and West.

Boeken en geïllustreerde Werken:

Bouget, P.	Voyage autour de la terre.
Boeka,	Pah Troeno.
Cappelle, Dr. H. v.	Bijdrage tot de kennis der Cultures in Suriname.
Catalogi	der vier door O. en W. gehouden tentoonstellingen en van dien der Afd. Ned. Indië te Batavia.
Chailley-Bert,	L'Education et les Colonies.
Chailley-Bert,	Dix années de politique coloniale.
Couperus, L.	De stille kracht (2 deelen.)
Dompers, G.	Sakinum.
Fokkens, F.	Vervanging van de gedwongen koffieteelt door eene vrije volkskoffiecultuur.
Fokkens, F.	Eenige beschouwingen over betere opleiding van Oost-Indische ambtenaren.
Groneman, Dr. J.	Op het Jang Gebergte in Oost-Java.
Heutsz, P. J. F. van	Inlandsch Landbouw-Crediet op Java.
Haeckel, E.	Uit Insulinde.
Hamelberg, J. K. J.	De Nederlanders op de West-Indische eilanden.
Isoline,	Javaan en Chinees.
Knaap, Otto	Eenige jaren kunstleven te Batavia.
Kalff, S.	Oost-Indisch Landjuweel.
Lith, P. A. v. d.	Nederlandsch-Oost-Indië. (2 dln.)
Leclercq, Jules	Un séjour dans l'île de Java.
Loebèr, Jr. J. A.	Het Ikatten in den Ind. Arch. (Overdruk uit Onze Kunst.)
Loebèr, Jr. J. A.	Het Vlechtwerk in den Ind. Archipel.
Multatuli,	Max Havelaar.
Nieuwenhuis, Dr. A. W.	In Centraal Borneo. Reis van Pontianak naar Samarinda. (2 deelen.)
Pleyte, C. M.	Indonesian Art.
Rouffaer G. P. en Dr. H. H. Juynboll	De Batikkunst in Ned-Indië en hare geschiedenis.
Saher, E. A. v.	De versierende kunsten in Ned-Indië.
Wit, Augusta, de	Facts and Fancies about Java.
Wesenhagen, Mr. A. C.	Suriname. Iets over Land en Volk.
Het Comité voor de zending op de Sangi- en Talaut-eilanden.	Een merkwaardig zendingsveld.
Koloniaal Verslag van Curaçao 1901.	

Ook de boeken zijn voor een groot deel *geschenken van leden*, dan wel *werken, die aan het Koloniaal Weekblad ter aankondiging werden gezonden.*

Wij houden ons zoowel bij de *leden* als bij de *uitgevers* of *schrijvers* ten zeerste aanbevolen.

WEEKOVERZICHT.

Het eigenaardigste voorval van deze week zouden wij willen achten de beslissing in Denemarken omtrent de West-Indische eilanden genomen. Daar toch heeft men het door de regeering met Amerika gesloten koopcontract in de volksvertegenwoordiging niet willen ratificeeren, zoodat de koop op het laatste oogenblik is afgesprongen. Na al hetgeen er omtrent deze zaak al was gezegd en geschreven, komt dit incident wel niet geheel onverwacht, maar toch verwekte het zeer veel opzien. Tenslotte is de meerderheid gebleven bij hen, die meenden dat het onraadzaam is stukken van het grondgebied van den staat te verkoopen. Evenwel het besluit om de eilanden te behouden kan in de gegeven omstandigheden niet alleen blijven staan. Denemarken zal thans het werk om deze bezittingen uit haar verval op te helpen, moeten aanvaarden. Men moet dit doen voor zichzelf en voor de bewoners der eilanden, die reeds hoopten dat de krachtige hand van de Vereenigde Staten aan hun verheffing zou meewerken en aan wie men zich wel moet laten gelegen liggen zoodra men hen dien steun van de Amerikanen ging onthouden. Maar ook moet men nu de hand aan het werk slaan, omdat men anders die eilanden wel eens aan de Vereenigde Staten zou kunnen kwijtraken zonder eenige betaling daarvoor te ontvangen. Zoodra toch de beslissing in Amerika bekend werd, kwam daar de ware aap uit den mouw. Men zeide dat het er per slot van rekening toch weinig toe deed wat men in Denemarken wou beslissen, want het kwam slechts neer op een tijdverschil Goedschiks of kwaadschiks zouden de Deensche eilanden wel Amerikaansch worden, want Denemarken is economisch te zwak om zijne koloniën te beheeren en de Vereenigde Staten zullen zich in 't eind de zaken daarginds moeten aantrekken. Een schip op het strand is een baken in zee! Eerst de Spaansche, nu de Deensche koloniale politiek gedisqualificeerd, mede als voorwendsel voor een latere strooptocht. Misschien zou dit voorbeeld ook kunnen dienen als een aansporing voor ons om terdege op onze West-Indische zaken te gaan letten. Men zal toch moeten toegeven, dat in de tegenwoordige omstandigheden de Amerikanen volstrekt niet behoeven te redeneeren als de wolf tegenover het lam, om hunne redeneering aangaande St. Thomas ook analogisch op Curaçao en straks op Suriname uit te breiden. Ook aangaande Oost-Indië komt men meermalen in het buitenland verkondigen, dat wij te zwak en te traag en kortzichtig zijn niet alleen om het land vooruit te brengen, maar zelfs om het voor achteruitgang te behoeden, en dat het dus wenschelijk is dat de voor ons te zware taak ons uit handen worde genomen! Zulke beweringen zijn des te onaangenamer wanneer men ze eenige gegrondheid met den besten wil ter wereld niet ontzeggen kan.

Het practisch inzicht van de Engelschen kwam weer duidelijk uit bij het voornemen van den engelschen minister van koloniën om zich persoonlijk op de hoogte te gaan stellen van de zaken in Zuid-Afrika die nog steeds voor de engelsche staatslieden een berg van moeilijkheden opleveren. Nu is voor een Engelschman zulk een reis eigenlijk niet zeer buitengewoon, want de reis naar de Kaap over zee krijgt voor den Brit meer en meer het karakter van een binnenlandschen tocht, zoodat het niet veel verschilt of de russische minister naar Oost-Siberië of de engelsche naar Zuid-Afrika trekt.

Maar het is een merkwaardig verschijnsel van de plotseling bij den Transvaalschen oorlog omgedraaide verhouding tusschen moederland en koloniën, eene verandering welker voordeelen wellicht tegen alle nadeelen uit den oorlog voortgesproten, kunnen opwegen. Zulk een reis van den minister kan slechts den band tusschen Engeland en zijn koloniën nauwer toehalen en wij gelooven, dat dit zoozeer het hoofddoel van dit optreden is, dat zelfs al had Chamberlain in Zuid-Afrika heelemaal niets te doen, hij er toch zou zijn heengegaan.

De Zieke Man is weer erger dan ooit! Aan alle kanten heeft hij thans pijnlijke plekken. Wel werden de berichten over den Macedonischen opstand iets gunstiger, of liever iets minder ongunstig, maar nieuwe onrustbarende verschijnselen deden zich voor in Egypte en in Arabië. Wat Egypte betreft: een groot geschil rees met den Kedive omtrent diens positie op het hem schatplichtig, maar rechtstreeks tot Turkije behoorende eiland Thasos. Enstiger is het geschil met Engeland over de grenzen rondom Aden. De Turken hebben daar eenige militaire posten gelegerd en nu beweren de Engelschen, dat dit zou zijn geschied op hun grondgebied en dat zij er niet tegen op zullen zien de indringers met geweld weg te jagen. Een conflict met Engeland zou voor Turkije, nu Rusland zoo hardhandig optreedt, zeker de meest ongewenschte zaak ter wereld zijn, waarbij nog komt, dat de Turken al meer dan werk genoeg hebben om zich in Arabië tegen de inboorlingen zelf te handhaven.

Een van de moeilijkste en onaangenaamste zaken voor een scheidsrechter, is wel, dat men een, van beide partijen ongelijk moet geven. Een naive opmerking, die men in de practijk wel eene nalaat te maken wanneer het nog tijd is. Zoowel het Arbitrage-hof als de Koning van Zweden hebben dat ondervonden. Mexico, dat zijn proces tegen de Vereenigde Staten verloor, dezelfde Vereenigde Staten, die tegen Duitschland ongelijk kregen

FEUILLETON.

Een Kijkje.

Uit de particuliere correspondentie van een onzer leden met een Inlander.

„Een oude vriendin stelde mij haar collectie boeken ter beschikking — oud Javaansche en Arabische handschriften. Zooals U wellicht weet, zijn Javaansche boeken zeer moeilijk te krijgen; de meeste zijn met de hand geschreven; slechts enkele zijn gedrukt.

Ik lees nu een mooi gedicht: „Wijze lessen in bloementaal". Het woord *gedicht* bestaat in de Javaansche taal niet; wij zeggen „bloementaal ; en is dat niet juist?

Herinnert u zich de koele, heldere tropische avonden, als alles in rust is en de stilte door niets wordt verbroken dan door windgedruisch in de klapperkronen, en de frissche avondwind op zijn adem u toevoert zachte zoete geuren van kemoening, tjepakka en melati; — was dan niet wel eens een droomerige zang tot u door gedrongen? Dat was de zang van den Javaan, die zijn gezin en zijn' buren voorzingt van liefde, heldenfeiten, schitterende pracht, van mooie, wijze alvermogende mannen en vrouwen, prinsen en prinsessen uit het lang, lang verleden . . . . . .

Al onze boeken zijn in dichtmaat geschreven en worden gelezen op zang.

't Is 't liefelijkste uur, als de Javaan, moe van de volbrachte dagtaak, verpoozing zoekt in zang; alle zorgen van zich wegdroomend, geheel opgaande in 't schitterend vèr-verleden, waarvan hij zingt en waar zijn zang zijn ziele henenvoert. „Het Javaansche volk is een volk van herinnering," zegt terecht een jonge vriend van mij. „Het is schoon in den zielendroom van zijn eeuwenslaap!" . . . Zéér juist; maar wij léven en mòèten leven, dat is: ons steeds bewegen en dat in vooruitgaande richting! Dat zegt trouwens mijn vriend óók: „Tot een werkzaam, krachtig naar buiten zich uitend geheel moeten wij je volk doen ontwaken". Veel liefs zal daardoor zeker op den achtergrond geraken, maar mogen wij daarom ons laten weerhouden van te ontwaken? Droomen *is* heerlijk, droomen *zijn* mooi; maar wat heeft men er aan, als zij droomen blijven? Men moet ze nog schooner, nog heerlijker maken door 't trachten ze te verwezenlijken.

Er is zooveel moois in 't Javaansche volk!

Dank zij mijn werk, hoorde k in den laatsten tijd zooveel moois, uit den volksmond. Ik kom thans in aanraking met velerlei menschen, en 't is zoo'n genot hun gedachten te hooren! In eenvoudige, maar o zoo sierlijke taal worden de mooiste gedachten gezegd, die ontroeren door de treffende waarheid en wijsheid er in. Hoe meer ik doordring tot de ziel van mijn volk, hoe meer ik haar liefkrijg en hoe meer ik haar waardeer.

Een volk, dat zoo dichterlijk is aangelegd, als het Javaansche, kan niet laag staan in innerlijke beschaving. Al wat hoog en mooi is in 't leven: liefde, geloof, kunst, àlles wat verheft en veredelt, is poëzie. En het Javaansche volk en poëzie zijn zoo innig samengeweven! Hoe te denken van een *kind*, dat bij een oude vrouw komt bedelen om „een bloem, die geurt in het hart"? U moest het hooren in de oorspronkelijke taal! Het is zoo zoet, zoo bevallig.

„Njoewoen sekar melati
kingkang mekar king poendjering atie . . . Wat zou ik u graag eenige mooie gedachten in die gracieuse en melodieuse taal willen geven! Vertaald zijn ze niet meer, wat ze zijn."

hebben een ampel gebruik gemaakt om de traditioneele vingt quatre heures pour maudire ses juges. Voor den Zweedschen Koning moet het zeker onaangenaam zijn geweest, toen de Amerikanen en met hen de Engelschen reeds aanstonds op hem begonnen te schelden zelfs vóór dat men de motieven, waarop de uitspraak rustte nog kende.

Het toont een typisch angelsaksisch gemis aan goede manieren om onder die omstandigheden kritiek uit te oefenen op de onpartijdigheid van den scheidsrechter dien men zelf heeft gekozen. Maar wij mogen daarover niet te hard meepraten, want toen wij indertijd in de «Costa-Rica Packet»-zaak ongelijk kregen, vergaten sommige van onze kranten zich ook in zeer weinig stichtelijke opmerkingen aan het adres van dr. de Martens.

Het rechte omtrent Venezuela is nog altijd niet bekend, zelfs is het nog niet zeker wie van beide partijen een overwinning behaald heeft, gesteld al dat er van een overwinning sprake kan zijn. Inmiddels staat er nu alles op stelten en is het laatste spoor van orde verdwenen, zoodat de vreemdelingen zich zelf recht moeten verschaffen. De Duitschers maakten het zich daarbij om internationale gebruiken niet te moeielijk en traden zelf in 't oogloopend hardhandig op; zeker deels in navolging van den verafgoden Engelschman, deels omdat er nog altijd van vorige disharmoniën wat kwaad bloed zit tusschen Venezuela en Duitschland, dat zoo nu en dan weer eens boven komt.

Oost-Indische berichten.

Volgens de laatste mailberichten was de **gezondheidstoestand** te Semarang verre van gunstig. De regens bleven weg; overdag was het heet en de nachten en ochtenden waren koud. Van 18 tot en met 22 September b. v. was de *hoogste* temperatuur 89½ à 90, de *laagste* 74 à 75 graden Fahrenheit; bedoeld zal natuurlijk zijn de temperatuur overdag; 's nachts zal zij wel niet opgenomen zijn geworden.

Het aantal choleragevallen (waaronder vele met doodelijken afloop) nam onder de inlanders en chineezen weer aanmerkelijk toe.

Ook drie Europeanen bezweken kort na elkander aan de ziekte; zoo:

op 16 September de heer *Kuuhl Jr.* oud 24 jaar,
op 19 „ mejuffrouw *S.*, oud 22 jaar,
en op 21 „ de heer *F. W. de Vogel*, oud 23 jaar en werkzaam bij de importfirma *Semawis*.

De *cholera* heerschte medio September ook te *Ambarawa*. Met het oog daarop werd bepaald, dat militairen, van *Semarang* naar *Magelang* overgeplaatst, de reis niet meer zooals gewoonlijk zouden maken via *Willem I*, maar via *Djokja* en verder per tram naar *Magelang*.

De cholera-berichten uit *Batavia* blijven eentonig: één inlander van Kwitang, één inlandsche vrouw van Kebon-Djeroek, één inlandsche vrouw van Kampong Malaka, één inlandsche vrouw van Mènteng en twee inlandsche vrouwen van Kemajoran; allen dood; dagelijks leest men dergelijke berichten in de Batavia-bladen.

In de afdeeling *Magetan* der residentie *Madioen* kwamen van 1 tot en met 10 September 21 gevallen van cholera voor, waarvan 16 doodelijk.

Palembang, waar de ziekte sedert verleden jaar nu eens meer dan weder minder slachtoffers eischte, moest weer besmet verklaard worden, hetgeen op een onverwachte uitbreiding wijst.

Ook de zeeplaats *Soengei Kakap* (Wester-afd. van Borneo) werd wegens cholera besmet verklaard. De besmetverklaring van *Besoeki* daarentegen kon worden opgeheven.

In de afdeeling *Madioen* der gelijknamige residentie kwamen nog steeds veel gevallen van *pokken* voor, zoo o. a. van 1 tot en met 10 September 53 gevallen, waarvan gelukkig echter slechts twee doodelijk.

* * *

De **Vereeniging tot bevordering der Algemeene Gezondheidsbelangen te Batavia,** welke na maanden overleg, eindelijk tot stand kwam is nu, ondanks den krachtigen steun van het lid der Indische regeering, den heer *W. J. M. Michielsen*, **door gebrek aan medewerking van den kant der ingezetenen,** een roemloozen dood gestorven.

Naar aanleiding daarvan merkt de redactie van het Bat. Nbld. op: „Voor het oprichten van dergelijke commissies en het vragen om steun wanneer zij opgericht zijn, bestaat steeds een psychologisch moment. Dit oogenblik van aanpakken verwaarloosd, is de kans gewoonlijk ten deele of geheel verkeken."

De ingezetenen en het bestuur van Semarang hebben blijkbaar *méér veine* gehad bij het uitpikken dier momenten. Waarmêe wij hen van harte gelukwenschen.

* * *

Vermeldden wij in ons vorig nummer, dat, medio September, de gezondheidstoestand in het *civiele etablissement* te **Priok Tjahoe** gunstig was, minder gelukkig moet het *garnizoen* aldaar zijn geweest; de particuliere correspondent van *De Locomotief* te *Bandjarmasin* schrijft altans den 13den September:

„Een betere bondgenoot heeft echter de vijand gevonden in de bèri-bèri en andere ziekten, die het garnizoen teisteren.

Het heeft mij zeer bevreemd dat van den gezondheidstoestand in de regeeringstelegrammen zoowat nooit melding wordt gemaakt. En toch is die treurig. Den 7den dezer keerde de *Negara* van *Priok Tjahoe* terug en bracht als ziek mede den off. van gez. 2e kl. *V. d. Monde*, de 2de luitenants der inf. *Nanning* en *de Boevé*, den adj. ond. off. kwartiermeester *Van Bennekom* en 57 mindere militairen, terwijl de 1e luit. *Von Schmidt auf Altenstadt* eenige dagen te voren op eigen gelegenheid als geëvacueerde aankwam.

Van de in Februari j. l. derwaarts vertrokken en sedert met 50 man aangevulde compagnie, zijn er geen 10 meer in dat garnizoen. Mij dunkt, dit geeft te denken".

Ook over de *voeding* hoort men, volgens den correspondent, veel klagen, „en hoewel er wordt onderzocht en gerapporteerd, van verbetering hoort men niet. Terwijl men te *Merauké* nog iets van de bevolking kan koopen, daarboven (*Priok Tjahoe*) is absoluut niets te krijgen".

Schreven wij, in ons nummer van 2 October, natuurlijk op gezag van één der Indische bladen, dat *Habib Ali*, de man, die als pengoeloe van den pretendent-sultan werd opgevat en één der grootste geestdrijvers van het verzet was, bij een poging tot ontvluchting danig werd toegetakeld en daarna in de bènteng teruggebracht, uit berichten in de *Soer. Ct.* en *De Locomotief* blijkt, dat het hem later toch gelukt is te ontsnappen en wel bij gelegenheid van een bad in de rivier. Het stoomertje *Ban Liong Hwat* werd ingehuurd om hem op te sporen maar kwam op 12 September onverrichterzake te Bandjarmasin terug.

12 September arriveerden te *Bandjarmasin* als aanvulling 36 Europ. en 30 Inl. militairen, grootendeels voor *Priok Tjahoe* bestemd.

* * *

Weten wij reeds, dat de *Katjang-idjo* een uitstekend geneesmiddel tegen de **bèri-bèri** is, volgens de *Soerabaia Courant* is die ziekte uit de gevangenis te *Soerabaia* geheel verdwenen sedert de gevangenen daar *rijst* krijgen *met het zilvervlies*. Deze wijze van voeding werd eenigen tijd geleden door *Dr. Fischer* met zoo goed resultaat ingevoerd, dat de Regeering hem daarvoor haar dank betuigde.

Het verwerken der padi tot rijst, zoodanig dat het zilvervlies niet van den korrel afgaat, is echter een moeilijk werk. Tot nog toe waren daarmee dertig gevangenen daags belast. Tot besparing van werkkrachten die vooral op een plaats als Soerabaia op allerlei wijze nuttig aangewend kunnen worden, neemt de Assistent-resident *Arends* thans proeven met een *machine*, die door twee personen met de hand kan worden gedreven.

* * *

Atjeh. Omtrent de aanleiding tot de **veelvuldige klewang-aanvallen** in den laatsten tijd ontving de *Java-Bode* van militaire zijde eenige opmerkingen, die het blad juist toeschenen:

Vroeger hadden de Atjehers gelegenheid te over om zich uit Pinang en van elders van vuurwapenen te voorzien; sedert generaal van Heutsz het bewind aldaar in handen nam, is daarin een zeer goed merkbare verandering waar te nemen en door de invoering der door de djahats zoo gehate registratie en door de nauwkeurige bewaking der kust door de marine, is de invoer en het bezit van vuurwapenen voor den vijand zeer bemoeilijkt; door het rusteloos achtervolgen der bendehoofden, wordt dezen bijna geen gelegenheid meer gelaten om zelf munitie te vervaardigen. Voor zoover zij, opgegroeid in het maraudeursbedrijf, geen neiging gevoelen om zich te onderwerpen, zijn deze menschen nu wel genoodzaakt, willen zij verder verzet plegen, zich daarbij nagenoeg uitsluitend te bedienen van het voorvaderlijk wapen, den klewang. De geweren, die bij zulke gevechten verloren gaan en waarom het den aanvallers blijkbaar te doen is, leveren voor ons natuurlijk een onaangenaam verlies, maar de Atjeher heeft er niets aan als hij er niet tevens in slaagt de patroonzakken der gevallenen buit te maken.

Bij de laatste gelegenheden is gebleken dat onze patrouilles alweer aan deze manier van vechten gewend raken. De aanvallers lieten er in den regel meer veeren bij zitten dan wij.

Dit laatste blijkt inderdaad ook uit het volgende telegram, op 20 September aan de Javabode geseind:

„Drie brigades mareechaussés bereikten den 15en van Seunagan Beutong waar, volgens spionnen-berichten, de bende van Tjot Nja Din zich schuil hield.

Inderdaad werd zij aangetroffen en door Darlang overvallen. De vijand liet 11 dooden en wapens liggen, aan onze zijde werd 1 mindere gewond.

Een vervolging der bende had geen succès.

De colonne Darlang marcheerde toen over boven-Waila naar het bivak Treuëng op welken tocht zij voortdurend werd beschoten. De onzen bekwamen 2 gewonden en de vijand 36 gesneuvelden.

Te Beutong trachtte een afdeeling van Darlang's troepen vergeefs verbinding te krijgen met de colonne Scheepens.

De colonne *Scheepens* keerde (tot vervolging van den pretendent-sultan, over *Pameuë Geumpang* en *Tangoë* in *Pidië* terug en legde gedurende dien tocht 25 vijanden nêer, waaronder 4 hoofden, terwijl wij in het geheel geen dooden en slechts twee lichtgewonden kregen, die reeds genezen zijn. Aan *buit* behaalden wij: een repeteer karebijn, twee beaumonts, twee Spencer-karabijnen, 42 voorladers en blanke wapens.

De colonne keerde per *Albatros* naar Groot-Atjeh terug.

In *Pidië* werd *Habib Meuraboh* met zijn bende door maréchausées overvallen, bij welke gelegenheid *Habib Meuraboh* met veertien volgelingen sneuvelde."

* * *

Gelijk men weet werd bij den overval in *Seunagan* ook de Kapt. v. d. Generalen Staf **Nijpels** gewond. Na de behandeling in het hospitaal te Kota-radja zou echter (volgens de Java-Bode) gebleken zijn dat een beensplinter in de hersenholte is achter gebleven. Deze zou alleen door trepanatie te verwijderen zijn, een kunstbewerking welke de patient in een koud klimaat beter kan doorstaan dan in de tropen; om welke reden dezen officier dan ook een spoedcertificaat naar Europa werd uitgereikt.

* * *

Oogziekten komen onder de inlandsche bevolking veel voor en onverschilligheid, uit onwetendheid geboren, is er eenerzijds oorzaak van, doet ze anderzijds in den regel verergeren en zelfs menigmaal tot blindheid leiden.

Daarom juichen wij van harte toe, dat de Regeering een proef wenscht te nemen met de **opleiding van inlanders tot oogheelkundigen**. De Jav. Ct. van 23 September bevat daaromtrent de navolgende bepalingen:

„Onder het toezicht van den chef over den geneeskundigen dienst zal bij wijze van tijdelijken maatregel een proef genomen worden met de opleiding van inlandsche oogheelkundigen (doekoen mata) om onder de inlandsche bevolking werkzaam te zijn tot bestrijding van eenvoudige, uitwendige oogziekten, welke proef zal geschieden onder de volgende voorwaarden:

a. de duur der opleiding, waarvoor hoogstens tien jongelieden tegelijk zullen worden aangenomen, wordt gesteld op zes maanden;

b. de opleiding wordt opgedragen aan dr. C. H. A. Westhoff te Bandoeng, aan wien daarvoor een subsidie uit 's lands kas wordt uitgekeerd van f 500 per maand;

c. de opleiding geschiedt kosteloos; de leerlingen ontvangen gedurende de opleiding een toelage uit 's lands kas van tien gulden per maand en worden van landswege voor zooveel noodig gratis voorzien van leermiddelen en instrumenten;

d. het aannemen en ontslaan der leerlingen wordt overgelaten aan dr. Westhoff voornoemd met dien verstande dat kennis van de nederlandsche taal tot aanbeveling strekt en bij de aanneming van candidaten de voorkeur wordt gegeven aan diegenen welke die taal voldoende verstaan en spreken;

e. aan inlanders die tot de opleiding voor doekoen mata zijn aangenomen, wordt vervoer op 's lands kosten verleend van de plaats hunner inwoning naar Bandoeng en na beëindiging dier opleiding of bij ontslag (mits niet het gevolg van eigen wil of onbehoorlijk gedrag) desverlangd terug naar de plaats hunner inwoning op den voet van het bepaalde voor kweekelingen bij het openbaar inlandsch onderwijs; onder voorbehoud dat moet worden gereisd langs den weg die in den kortsten tijd en met de minste kosten voor het land kan worden afgelegd, ter beoordeeling van de betrokken hoofden van gewestelijk of plaatselijk bestuur;

f. na afloop van den cursus worden ten overstaan van den inspecteur van den burgerlijken geneeskundigen dienst of van een door den chef over den geneeskundigen dienst aan te wijzen deskundige door de opgeleiden enkele proeven afgelegd van verkregen geschiktheid en bekwaamheid;

g. indien de cursus met goeden uitslag is doorloopen wordt daarvan aan de betrokkenen een certificaat uitgereikt, waarna zij door den directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid tijdelijk kunnen worden aangesteld tot inlandsch oogheelkundige (doekoen mata) op een bezoldiging van dertig gulden per maand;

h. de werkzaamheden der doekoen mata die zooveel mogelijk worden geplaatst in het gewest waaruit zij afkomstig zijn, worden geregeld door den met de opleiding belasten geneesheer in overleg met den chef over den geneeskundigen dienst en het betrokken hoofd van gewestelijk bestuur."

* * *

In het eerste nummer van zijn **Ned.-Ind. Tuinbouwblad** schrijft de heer *E. J. Voûte* in een woord vooraf:

„Wij stellen ons voor om voorloopig om de 14 dagen het „Ned.-Ind. Tuinbouwblad" te doen verschijnen in bescheiden afmeting en daarin op te nemen alles wat op de bloemen- en groentenkultuur en ooftteelt betrekking heeft, zoo populair mogelijk medegedeeld. Het moet geheel zijn „uit de praktijk voor de praktijk."

Wij zullen onze lezers op de hoogte houden van de lektuur hier verschenen, van prijscouranten hier uitgegeven en wij twijfelen niet of handelaars in zaden, planten en gereedschappen zullen het in hun eigen belang vinden alle hier verkrijgbare tuinbouw-artikelen middels advertentie aan te bieden.

Een Vraagbord zal ingericht en vragen zoo veel mogelijk beantwoord worden, doch wordt er op gerekend dat vele vragen door de lezers en lezeressen zullen worden beantwoord.

Behalve op den finantieelen steun, door het nemen van een abonnement, en het aanbevelen aan andere plantenliefhebbers, rekenen wij ook op den moreelen steun, door het toezenden van mededeelingen op tuinbouwgebied. Onze illusie is om een geillustreerd tuinbouwweekblad voor Indië te hebben, doch dat kan alleen dan wanneer iedereen helpt. Dat het zoo ver komen moge!"

De *tuin* beslaat in het Indische leven zulk een voorname plaats, dat wij den heer *Voûte* een spoedige vervulling zijner illusie van harte toewenschen.

* * *

De Chineezen te *Soerabaja* geven den **boycot van den Europeeschen handel** aldaar maar niet op. Thans doen zij stappen om te Batavia een Chineesche bank op te richten.

* * *

In ons nummer van 9 October namen wij, als feuilleton, uit *de Locomotief* een artikel van den heer *G. Stoll* over, waarin deze de onjuistheid aantoont der bewering van sommigen, — o.a. van *„L. R., een suikermannetje"* — dat **de Javaan lui en onbetrouwbaar** zoû wezen.

Vermakelijk is de toon, waarop *L. R.* in *de Locomotief* van 5 September repliceert.

„Weet u wel, mijnheer *Stoll*", zoo doceert hij, „waarom die misbruiken (waar U een voorbeeld van „geeft) van den kant der werkgevers plaats hebben? „*Omdat de Javaan lui en onbetrouwbaar is.*

„Immers hoe dikwijls komt het niet voor, dat een „Javaan aanneemt een of ander werk te verrichten, „'t gemakkelijkste gedeelte afwerkt en, als hij daar- „voor betaling heeft ontvangen, den werkgever met „'t moeilijkste deel laat zitten? Ligt 't dan niet voor „de hand, dat de werkgever die dit reeds een paar „keer ondervonden heeft, een volgenden keer de betaling „van het gemakkelijkste werk aanhoudt tot het in zijn „geheel is afgeloopen? Dat de gevolgen hiervan voor „den Javaan niet aangenaam zijn, is best mogelijk, „maar aan wien de schuld?"—.

Wij zijn niet genoegzaam bekend met de toestanden bij den grooten landbouw of de groote nijverheid in Indië, om te kunnen zeggen, waar *L. R.* hier eigenlijk wel op doelt, doch het komt ons voor, *dat dáár waar de werklieden zich bijna algemeen aan contractbreuk schuldig maken of trachten te maken, in welk land ter wereld ook*, **de betaling onvoldoende moet wezen.**

„Over het algemeen kan men op den Javaan geen staat „maken en dat noem *ik* onbetrouwbaar, en dat een „Javaan alleen werkt als hij honger heeft en velen „gedwongen en met straf gedreigd moeten worden „om hun eigen sawah te bewerken, dat noem ik een „gevolg van luiheid".

Sic! *De Javaan werkt zelfs tegen een hongerloon.* En wanneer hij, wat werkelijk meermalen gebeurt, *gedwongen* moet worden, z'n sawah te bewerken, dan zijn daar in den regel zeer gegronde redenen voor: òf die sawah brengt te weinig op in verhouding tot de daarop drukkende landrente, òf hij kan zich de voor de bewerking, beplanting, enz. noodige gelden niet verschaffen, òf hij is om den haverklap ziek, òf wel hij kan op een andere wijze méér verdienen dan door den landbouw. Natuurlijk zal het ook wel eens voorkomen, dat *luiheid* oorzaak is van het onbeplant blijven van een veld, doch uitzondering is dit zeker. En zoolang luiheid ook *buiten* Java geen onbekende zaak is, zoolang missen wij het recht, den Javaan te beschouwen als de incarnatie daarvan.

„En wanneer ik bovenstaande van 't grootste ge- „deelte van de Javanen, die ik gedurende mijn 12-jarig „verblijf in Indië heb leeren kennen, heb moeten „ondervinden, dan kan ik mij 't recht toezeggen, te „beweren, dat de Javaan over 't algemeen lui en „onbetrouwbaar is, terwijl 't dom zijn mij toch wel „niemand zal tegenspreken".

Wij kennen *L. R.* niet, doch zonderling vinden wij den ophef, dien hij *tegenover een Indoloog als de heer G. Stoll* maakt van zijn 12-jarig verblijf in Indië.

De kennis van Indische, — en vooral van Inlandsche — toestanden hangt heusch niet af van den duur van het verblijf in Indië. Er zijn volbloed Europeanen, die in 5 jaar tijds den inlander reeds zeer goed leeren begrijpen; er zijn er echter ook, die na een 40-jarig verblijf op Java zich nauwelijks in pasar-Maleisch kunnen uitdrukken.

Zelfs onder de employés van suikerfabrieken en landelijke ondernemingen, die dan toch veelvuldig in aanraking komen met de inlandsche bevolking, zijn er *velen*, die de landstaal nooit leeren spreken, het inlandsche volkskarakter nooit leeren begrijpen, al blijven ze ook tot aan hun dood „in het landelijke".

En toch hebben zij in den regel een zeer hoogen dunk van hun kennis van land en volk.

Wij hebben den indruk ontvangen dat L. R. tot hen behoort.

„Doch neem U eens de proef", zoo roept hij op den toon van een erkende autoriteit den heer *Stoll* toe, „en zend u eens 10 koelies, waarvan U alleen „naam en woonplaats bekend zijn, ieder met f 25.— „zilvergeld uit, den een naar Oenarang (lees: Oengaran „of Ngoengaran), een ander naar Kendal of Koedoes, enz., en als er dan van die 10 koelies 3 terug komen „met een bewijs van ontvangst van den geadresseerde, „dan verklaar ik mij bereid, mijn opinie betreffende „het karakter van den Javaan in te trekken".

't Is ons er heusch niet om te doen, dat *L. R.* zijn opinie „intrekt", doch wij achten het in het belang der Javaansche bevolking, dat zij naar waarde worde geschat. Daarom doet het ons genoegen, hieronder te kunnen doen volgen wat de heer *J. van der Poel*, te Soemedang juist naar aanleiding dezer zaak, in *de Locomotief* schreef:

„*Raden Somo*, wonende te Batang, Pecalongan, werd door mij van Maart 1896 tot October 1897 iedere maand geregeld belast om sommen van f 800 tot f 1000 te halen van Pecalongan en te brengen naar Soeba (afstand ± 18 paal of 27 kilometer). Nog nimmer één cent weggeraakt.

Glimboh, wonende te Batang, thans te Soemedang, heeft van Juni 1901 tot Januari 1902 geregeld mijn tractement moeten bezorgen van Kadipaten naar Soemedang. Dat tractement ontving hij van den ingenieur J. de Vogel te Kadipaten om het aan mij op Soemedang te bezorgen (afstand 25 palen door rimboe (*) heen).

Walim, wonende te Batang, thans te Soemedang idem idem.

Beiden hebben trouw en eerlijk tot heden toe gelden voor mij en anderen, palen en dagen ver moeten bezorgen, en nog nimmer is bij hen oneerlijkheid geconstateerd.

Asdjan, afkomstig van Tjiawi-Gebang, district Tjiawi-Gebang, afdeeling Koeningan, thans bij mij nog in dienst, heeft van af Januari 1901 tot op heden altijd voor mij gelden, losweg in een zakje, niet eens met een touwtje vastgebonden, moeten bezorgen, dan naar Cheribon dan weder naar Banjoemas. Nog nimmer is een cent weggeraakt.

Dasmie, wonende te Batang, thans te Pecalongan, in dienst bij den heer H. Termeulen, heeft voor mij in October 1898 uit Grissee naar Batang gelden moeten overbrengen en er heeft geen cent gemankeerd.

Ziedaar eenige voorbeelden, die alleen mij zijn overkomen. Deelde ieder zijn ondervinding ten deze eens mede, dan zouden zij zeker met tallooze worden vermeerderd.

Behandel den Javaan als evenmensch, toon hem dat, bespot hem niet, tracht hem te toonen dat wij met hem voelen, zuig hem niet, met voorbedachten rade, uit en de Javaan zal ons eeren, anders nooit".

* * *

Uit **Gombong** klaagt men aan *de Locomotief* over het weêr:

„Gedurende vier maanden hebben wij een totale droogte en niettegenstaande geregeld alle ochtenden het uitspansel door zware donkere wolken een tijdlang voor het oog blijft verborgen, zien wij te vergeefs naar het zoo noodige hemelwater uit. De kalies en slokans, ja, zelfs verscheidene putten, zijn uitgedroogd en het gras doet ons willekeurig denken aan het Drentsche heidekruid.

De polowidjo of tweede gewas is voor drie vierde gedeelte mislukt, waardoor het te voorzien is dat de inlandsche bevolking een treurigen tijd te gemoet gaat en de nood en armoede misschien nog hooger zal stijgen dan voorheen. Groepen bedelaars en bedelaressen loopen reeds nu de woningen der Europeanen af en 't is dus noodzakelijk, dat er bij tijds voor de arme inlanders wordt gezorgd.

Wij vertrouwen dan ook, dat wederom de Heer Drost, zendelingleeraar, zich met deze menschlievende zaak zal willen belasten en verzoeken daatoe medewerking en geldelijken steun bij de Gombongsche ingezetenen.

Laat ons met deze offervaardigheid niet wachten tot het waarschijnlijk te laat is, doch thans de handen ineen slaan en daarbij bedenken:

„Wie spoedig helpt, helpt dubbel!"

Ook in het *Gemlonogsche*, eene onderdeel van *Sragèn* (Soerakarta) moeten de toestanden verre van gunstig zijn. Iemand uit die streek schrijft aan de *Nieuwe Vorstenlanden*:

„Ruim twee maanden is hier geen regen gevallen. Alle aanplantingen van polowidjo bijna kunnen beschouwd worden als verloren. Ook de koffietuinen hier zien er erbarmelijk uit, oude en jonge tuinen lijden evenveel van de droogte. Alles is verschroeid. Het is treurig om het aan te zien. De eigenaren zouden verstandig doen ze af te schrijven en in plaats van koffie ketela te planten.

Wanneer de regens nog lang wegblijven, dan vrees ik dat er weer gebrek zal heerschen onder de kleine luiden."

En verder:

„Doch het ergste komt nog: Nu reeds hebben de aanplantingen, die wèl geslaagd zijn, de aanvallen te verduren van dieven en roovers."

Uit **Patjitan** werd aan het blad mêegedeeld, dat het daar in geen zeven maanden geregend had en, indien dat zoo verder ging, alles wel zou uitsterven. Het was er zóó droog, dat zelfs *pisangboomen* en *alang-alang* het aflegden!

(*) *rimboe* = wildernis, bosch. —

West-Indische Berichten.

Curaçao II. Op de Curaçaosche plantages trof Professor Went behalve velerlei prachtige tropische vruchten en andere boomen, ook kultures aan; zoo van divi-divi, de Caesalpiniasoort waarvan de peulvruchten, die een hoog gehalte aan tannine bevatten, bizonder gewild zijn als looimiddel en als zoodanig groote handelswaarde bezitten; van de om de schil der vruchten beroemde Curaçaosche oranjeboom; van

Sorghum, op de eilanden bekend onder den naam van „kleine maïs" in tegenstelling van de groote maïs, de ons bekende Turksche tarwe, een graansoort waarvan de rondkorrelige vrucht in deze Kolonie het hoofdvoedsel voor de menschen oplevert en de stengel, door zijn suiker gehalte, zoowel versch als gedroogd, door het vee met graagte gegeten wordt; van den Kokos- en dadelpalm, in hoofdzaak ter wille van de vruchten gekweekt, daar de vele toepassingen die op Java van den kokospalm gemaakt worden op Curaçao onbekend zijn; van Para- en Guineagras een uitmuntend voedsel voor paarden, ezels en vee; en verder van de rankgewassen: meloenen, watermeloenen, pompoenen, bataten (zoete aardappelen) en andere aardvruchten en hier en daar ook van Bananen, Bakoves, sisal, mauritiushennep, aloë, suikerriet enz.

Op enkele gunstige uitzonderingen kenmerkte zich de geheele kultuur, van de boomen tot de rankgewassen, door onoordeelkundige behandeling en slecht onderhoud, terwijl er van een zorgvuldige bevloeiing en voldoende grondbewerking zelden sprake was.

Op sommige plantages was maar een heel klein gedeelte produktief gemaakt, en hoe dan nog! 't Overige bleef woest en onbeheerd, een verwarde massa van boomen, heesters en kruiden waardoor men moeilijk kon heen dringen en waar nog van kultuur gesproken mocht worden, vond de heer Went voor 't meerendeel de gewassen door elkâar geplant, iets wat hij typisch Curaçaosch noemt.

Wordt, zoo zegt hij ongeveer, door den neger op hetzelfde stuk grond allerlei door elkaar heen gekweekt, omdat hij meent dan veel meer van den grond te kunnen trekken en niet begrijpt, dat op die wijze de eene plant de andere in haar ontwikkeling belemmert, zoodat hij ten slotte minder opbrengst krijgt, ook bij tal van blanken op Curaçao is ditzelfde denkbeeld zoo algemeen verspreid, dat redeneering hen in 't geheel niet tot andere gedachten brengt. Op bijna alle plantages zag hij die vreemde, tegenstrijdige mengkultuur.

Hier vond hij tusschen de Sorghum in, Sapodilles, papajas, watermeloenen, pompoenen, enz., daar weer groeiden dadelpalmen onder de vruchtboomen, ginds werd een proef genomen met tabaksaanplant onder de schaduw van boomen en stond omgekeerd gember (een schaduwplant) in de volle zon, elders was divi-divi uitgezaaid tusschen kleine maïs.

Wat de boomen betreft, meestal waren deze oud en men teerde nu voor een groot deel op hetgeen door vroegere geslachten was gepoot. Slechts op enkele ondernemingen worden nieuwe bijgeplant; voor 't overige groeit eenvoudig op wat toevallig is opgeschoten; aan geregeld onderhoud wordt niet gedacht, aan snoeien niet gedaan, waterloten worden niet weggenomen, mest wordt niet gegeven, onkruid groeit welig onder de boomen op.

Met de kultuur van andere gewassen is 't overeenkomstig gesteld. Groote onkunde en gebrek aan landbouwkennis komt daarbij maar al te vaak aan 't licht.

Op enkele plaatsen zag hij b. v. Paragras gekweekt, maar dit was half verstikt onder 't onkruid en 't gras werd niet gemaaid of op andere wijze gesneden, maar uitgetrokken en gedroogd. Dat deze wijze van hooibereiding, merkt de heer Went op, uiterst ongeschikt is, zal wel begrijpelijk zijn, daar men zoodoende ook het ondergrondsche deel van de plant vernietigt en dus verhindert, dat zich op die plaats weer nieuw gras ontwikkelt.

In een paar gevallen, waar waterreservoirs voorhanden waren werden de randen, waar tot voor korten tijd water had gestaan gebezigd voor 't kweeken van meloenen. Naarmate nu het watervlak kleiner werd, verplaatste men het op die wijze beplante oppervlak. Het behoeft wel nauwlijks eenig betoog, luidt hier de opmerking, dat er moeilijk een meer primitieve manier van gebruikmaking van het water denkbaar is.

De irrigatie der terreinen in kultuur laat dan ook over 't algemeen zeer veel te wenschen en dat, ofschoon er in de dalen betrekkelijk voldoende water voorhanden is, 't zij dit verzameld wordt in natuurlijke of door afdamming der dalen verkregen reservoirs, 't zij dit uit bronnen vloeit of uit gegraven putten wordt opgehaald. Zelfs komt 't voor, dat de watermassa zoo beduidend is, dat het terrein moerassig en 't doordringen daarin moeielijk wordt.

Bij langdurige droogte verandert dit natuurlijk, maar er blijkt uit, dat de mogelijkheid bestaat voor zeer geruimen tijd water te verzamelen en in voorraad te hebben.

Op de meeste Curaçaosche ondernemingen wordt vee gehouden, hoewel men bezwaarlijk van veestapels kan spreken. Het vee, bestaande uit koeien, schapen en geiten, — op de eilanden Krabieten geheeten, — loopt grootendeels in 't vrije rond en moet zijn voedsel zelf zoeken. Dat het op die wijze verbazend veel nadeel toebrengt aan de jonge gewassen behoeft geen betoog, evenmin dat er veel van zijn mest verloren gaat.

In den drogen tijd worden de beesten zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, gevoed met hooi maar vooral met de drooge stengels van de kleine maïs en wat zij verder nog op de velden vinden. Er breekt gedurende de droogte een slechte tijd voor de in half verwilderden toestand levende beesten aan en vele sterven dan ook door gebrek.

Waar zorg aan 't vee wordt besteed, heeft men er echter ook voordeel van. Op een der plantages trof de heer Went een kudde koeien aan, die er door overvloed van voedsel in den regentijd zeer gezond uitzag. Men kreeg van deze beesten soms tot 6 liter melk per dag. Uit de melk maakte men boter en kaas; maar op zeer primitieve wijze; een melksreparator werd niet gebruikt en de karnton was zoo ouderwets mogelijk.

De goed smakende boter kan slechts enkele dagen bewaard blijven, daar 't zouten er van niet gelukt. De kaasstof met behulp van leb neergeslagen, wordt even in kokend water gebracht en dan gekneed, waardoor wel kaasstof, maar geen kaas te verkrijgen is, daar de bakteriën die juist de ontleding te weeg moeten brengen, door het koken vernietigd worden.

Tot zoover haalden wij uit het verslag van Professor Went aan, wat hem aanleiding gaf tot minder gunstige opmerkingen betreffende de land- en tuinbouw op Curaçao. Wij willen nu ook wijzen op het goede waarop zijn aandacht viel, want er zijn ook ondernemingen die beter beheerd worden; waar, zooals hij schrijft, volstrekt niet alles in orde is, maar toch bij de eigenaars de ernstige wil tot verbetering blijkt.

Op enkele ondernemingen heeft men zorggedragen voor aanleg van groote waterreservoirs, ten gebruike van het vee of wel er zijn putten gegraven, waarop Amerikaansche windmolens, — op één plantage vindt men zelfs 21 dergelijke inrichtingen, — die een ruime hoeveelheid water leveren, dat ter bevloeiing der velden dient en langs leidingen naar de verschillende terreinen wordt gevoerd.

Kweekbeddingen zijn aan gelegd en met verschillende gewassen worden proeven genomen.

Met Amerikaansche ploegen wordt de grond omgewerkt en daarna bemest. — Op bepaalde tijden wordt het onkruid gewied, zoodat het niet hooger dan tot enkele centimeters kan opschieten; jonge boomen worden geregeld bijgeplant en de aanplantingen onderhouden en beschut, door omheiningen aan te brengen.

Vooral één plantage, wordt in zeer gunstigen zin door den Hoogleeraar besproken n.l. *Groot-Piscadera*, omdat hij deze als model voor alle Curaçaosche ondernemingen beschouwt en door den tegenwoordigen eigenaar 't bewijs is geleverd, wat van uitermate verwaarloosde terreinen nog te maken is.

In slechts eenige jaren, die bovendien als zeer droog bekend staan, heeft die eigenaar met energie, een weinig kapitaal en kennis, — welke hij uit boeken moest putten, — van een vroeger geheel verwilderd land een in menig opzicht uitstekende plantage gemaakt.

Op Groot-Piscadera wordt ook de bewering, dat er geen voldoende werkkrachten te vinden zijn, of wel de negers niet willen werken, volgens de heer Went weersproken. Waar de arbeiders voldoende betaald worden, zooals op genoemde plantage geschiedt, komen zij geregeld elken dag op en werken zij naar wensch.

Over eenige opmerkingen van algemeenen aard en de landbouwtoestanden op de andere eilanden in een volgend artikel.

Ofschoon reeds in de meeste bladen, werd medegedeeld wat de Gouverneur Lely bij 't aanvaarden van zijn betrekking in Suriname, tot de leden van de Koloniale Staten heeft gesproken, gelooven wij een gedeelte van zijn redevoering toch nog in het Koloniaal Weekblad te moeten opnemen, en wel het volgende:

> En thans, mijne Heeren, sta ik voor U gereed, om het bestuur der Kolonie te aanvaarden in het volle bewijstzijn van de groote verantwoordelijkheid, die daardoor op mij komt te rusten, en met kennis van de vele en velerlei moeilijkheden, welke zoowel in het algemeen aan mijn werkkring op zich zelf, als aan de bereiking van het doel, dat ik mij voor oogen heb gesteld — namelijk de Kolonie tot meerdere ontwikkeling te brengen, — verbonden zijn.
>
> Toch aanvaard ik mijne taak met opgewektheid en vol moed, om die tot een goed einde te leiden en wel omdat ik de vaste overtuiging heb, dat door krachtige maatregelen meedere ontwikkeling der Kolonie mogelijk zal zijn, en omdat ik verzekerd ben van den steun van het Opperbestuur voor het nemen van zulke maatregelen, voorts omdat ik vertrouwen heb in U, dat Gij mij Uwe goedkeuring niet zult onthouden, waar het geldt vaststelling van maatregelen ter bevordering van de welvaart der Kolonie.
>
> Had ik dit vertrouwen niet of zelfs niet ten volle, dan zou ik mijn werkkring in het Moederland ook niet tijdelijk verlaten hebben, evenmin als ik zulks gedaan zou hebben indien mij de zekerheid had ontbroken van den steun van het Opperbestuur bij het nemen van gewichtige maatregelen door mij in het belang der Kolonie noodig geacht.
>
> Veel zal zonder twijfel tot meerdere ontwikkeling der Kolonie moeten worden gedaan, doch alles kan niet te gelijker tijd worden ter hand genomen, zoodat met het meest noodige zal moeten worden begonnen, en daaronder reken ik de verbetering der verkeersmiddelen en het onderzoek van den bodem.
>
> Voorstellen om daartoe te geraken door van Bestuurswege te beginnen met den aanleg van een spoorweg van Paramaribo naar het Lawagebied en een onderzoek van dat gebied zullen U zeer spoedig bereiken.

Waar een krachtige persoonlijkheid zoo kort en duidelijk zegt wat hij wil, daar zullen zelfs „onvoorziene omstandigheden" een toer hebben om hem tegen te werken en van de wijs te brengen.

Van harte zij den nieuwen Gouverneur van Suriname toegewenscht, dat hij moge volbrengen, wat hij zich voorstelt èn voor de Kolonie èn voor hem zelf.

ADVERTENTIËN.

OOST en WEST.

Vrijdag 7 November 1902

's avonds om 8 ure

in het Gebouw Diligentia, Lange Voorhout nº. 5.

Voordracht van den Heer H. van Kol

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Onderwerp: Reis door BALI en LOMBOK.

Leden hebben **persoonlijk vrijen toegang op vertoon hunner lidmaatschapskaart** en tevens het recht om **voor de leden van hun gezin** kaarten te koopen in de zaal **voor f 0.50 per plaats.**

Voor **niet-leden** is de toegangsprijs **f 1.— in de zaal** en **f 0.25 op de galerij.**

Vereenigingen en **onderwijs-inrichtingen,** mits **collectief** kaarten aanvragende, betalen voor de galerij **slechts f 0.10 per plaats.**

Kaarten kunnen worden **gekocht** en **plaatsen besproken** voor f 0.25 per plaats:

Woensdag 5 November van 10 ure v.m tot 4 ure n. m. **uitsluitend voor de leden**, en de personen, voor wie zij kaarten hebben genomen.

Beide volgende dagen ook **voor niet-leden** van **10—4 ure.**

Ook op den avond der lezing zijn aan het gebouw kaarten verkrijgbaar.

HUISHOUDSTER.

Eene nette, welopgevoede, flinke Burgerjuffrouw, P. G. 32 jarigen leeftijd, zoekt eene betrekking als **Huishoudster,** liefst bij een éénig Heer. Zij is van alle werkzaamheden volkomen op de hoogte, en kan uitmuntend koken.

De beste referentiën staan haar ten dienste. Ook genegen naar Indië in dusdanige betrekking te komen.

Brieven letters D. V. Bureau van dit Blad.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 317.

SAMBALLANS (origineele verpakking) 20 diverse soorten

per busje à 35 en 55 cts.

KLAPPERS (versch geraspt) verkrijgbaar.

Gandaria assin - Atjar temoe koentjie.

Indische Siropen. - Versche Kruiden. - Manissans.

G. L. Arbeiter,

Spuistraat 63. Den Haag.

HOFBONTWERKER.

Grootste sorteering van uitsluitend Iª Pelterijen.

Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.

Opzetten van Vogels en Zoogdieren.

Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Stoom-, Wasch- en Bleekinrichting.

OPGERICHT IN 1866.

Meermalen uitgebreid en verbeterd volgens de nieuwste en beste methode tot het wasschen, drogen, strijken en opmaken van alle Witte, Bonte, Flanellen en Wollen goederen.

Alle soorten van Gordijnen.

Geeft de meeste waarborg voor eene behandeling met **bacterie vrij** water uit Norton wellen op ± 32 Meter beneden D. P. geboord en in een speciaal toestel ontijzerd.

Voordeelige condities voor enkel gewasschen en gedroogd.

Tarieven op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Brief adres: GEBR. HEIJNEN.

Witte Brug. — Den Haag.

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

Mail- en Hutkoffers.

Passage 53-55-57, Den Haag. Interc. Telef. 589.

Noordblaak 93, Rotterdam.

Voor HH. Indische Officieren voorradig het nieuw model

MOBILISATIE-KOFFER.

GROOTSTE SORTEERING.

Solidst en goedkoopst adres voor

KOFFERS, TASSCHEN en LEDERWAREN.

City- en Gladstone-Bags.

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels

(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING

(Emballage)

van alle soorten van goederen ter verzending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.

Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

J. CLAUS & Co.

Assendelftstraat 4a, 3de huis van af Westeinde.

MAGAZIJN VAN

GASORNAMENTEN EN WATERLEIDING-ARTIKELEN.

BADEN en BADKETELS

voor Gas- en gewone Brandstoffen.

AANLEG VOOR GAS- EN WATERLEIDING,

Gasgloeilichtbranders met glas en kousjes,

compleet f 0.80.

PRIMA GASGLOEILICHT KOUSJES VAN AF **f 0.15.**

Eduard Pelger,

„La Haye"

Chapellerie

Civile et Militaire

№ 39 Prinsestraat № 41.

Schoonschrift.

In enkele lessen volkomen verbetering van het slechte handschrift. Resultaten verrassend; opleiding voor examen M. O., enz.

H. MOLL,

Hofcalligraaf van H. M. de Koningin-Moeder, Leeraar M. O.

TOLLENSTRAAT 98.

Fournisseurs de la Cour.

KOK & ZOON,

Tailleurs,

VEENESTRAAT 39,

La Haye.

Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

HOESTPASTILLES

van Dr. DE VRIJ in doozen van 25 Cts. en per gewicht.

GERAUDEL
WIJBERT
KEATINGS
PONCELET
ALTHEA
SALMIAK

Pastilles

bij Mej. E. DE LEEUW,

Prinsestraat 42.

Speciaal ingericht voor

Heerenkleeding

naar Maat.

H. CHRISPIJN.

Marchand-Tailleur.

ELANDSTRAAT 26a, Den Haag

STEEDS VOORHANDEN

Fransche en Engelsche Stoffen.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 81. Telephoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILEERINGEN, zoowel in koop, als in huur.

Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

Gemeubileerde Huizen te Huur,

waarbij:

Huizen met 10 Kamers ad *f* 100 per maand.

Benedenhuizen ad „ 45 per maand.

Bovenhuizen ad „ 60 per maand.

Geheele Inrichtingen steeds voorradig.

GORDIJNEN. TAPIJTEN.

J. JANSEN.

115. Kepplerstraat 117.

bij de Regentesselaan.

Ontvangen een groote keuze

WOLLEN- en KATOENEN DEKENS,

SCHAPENVACHTEN, VOETZAKKEN, WATERSTOVEN, enz. enz.

Tochtlatten met inbegrip van plaatsing

30 cts. per meter.

VAN DEKENS

5 pct. korting voor contante betali

VOOR TOCHTLATTEN

10 pct. korting voor contante betaling.

Naar 't oordeel van erkende autoriteiten in Binnen- en Buitenland, Musici en Technici, is de

Siegel-Pianino.

door haar nieuwe Constructie **het** instrument voor de **Tropische landen.**

Hoofdagentschap voor Nederland, Ned. Indië en België:

de **Eerste Ned. Maatschij** t. Fabr. en Invoer v. Muziek-Instr. v/h **D. ANSINGH & Co., Zwolle.**

Agenten gevraagd.

COSTUMES NAAR MAAT,

Gegarandeerde Coupe.

Specialiteit in:

Gekleede Costumes,

Mantelcostumes,

Mantels,

BLOUSES,

PEIGNOIRS,

Costuumrokken.

F. W. von Gemmingen,

13 Anna Paulownaplein — Den Haag.

GROOTE KEUZE in:

Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

IN ROBES

Fransche Coupe

Maison L. Carrière „Gratio".

SPECIALITEITE IN INDISCHE KLEEDINGEN.

Reform kleeding

naar keuze.

Attesten ter inzage.

120, Van Swietenstraat 120. Den Haag.

Simplex Sport Stores.

Buitenhof 1. 's-Gravenhage.

Frans Ernst.

Gramophone, muziekplaten-koffers, en groote hoorns met handl. „Premier" Voetballen - „Cert" Forward Schoenen - „Simplex" Rijwielen en benoodigdheden.

F. N. Kamerbuksen, Halters, Schaatsen, Motor-artikelen.

„Lambert" Typewriter f 90.-

Verpakking voor Indië gratis.

Firma A. KOKEE.

Nieuwe Havenstraat 32ᴰ.

UITZENDING VAN DINERS

f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

De Wekker.

Afdeeling Reformkleeding

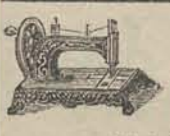
Zeestraat 29, den Haag.

Zendt franco Modellen, Stalen en Geïllustreerde Prijscouranten.

De poreuse stoffen zijn bijzonder aan te bevelen voor Oost- en West-Indië.

REFORM-CORSETTEN f 4.50 en f 6.50.

BUSTE-HOUDERS van af f 2.50 en hooger.

A. LEWENSTEIN,

Wagenstraat No. 18a, Den Haag.

Levert de beste:

NAAIMACHINES à contant en op afbetaling.

De meest nieuwe soorten steeds voorhanden.

Op alle machines kan geborduurd worden.

Onderricht gratis.

Drie jaar schriftelijke garantie.

Machines worden ook op zicht gezonden.

Bijblad
VAN
HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 30 October 1902.

Rameh en Katoen.

Overgenomen uit het „Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw", komt in no. 24 van het *Archief voor den Landbouw in Insulinde* een artikel voor van *P. J. van Maanen*, getiteld: **„de Rami-Cultuur van de financieele zijde beschouwd"**, dat wij ter lezing aanbevelen aan hen, die er met ons op uit zijn, om te trachten aan Oost- en West-Indië nieuwe bronnen van inkomst te bezorgen. Wij vermoeden, dat er ook wel in Suriname gronden zullen te vinden zijn, geschikt voor de rameh-cultuur. Dat ze in Oost-Indië gevonden worden, weten wij zeker.

Dat echter het vraagstuk der bereiding van den rameh-vezel, door den *decortiqueur* van Faure reeds zóó volkomen zou zijn opgelost, als de heer *v. M.* ons dit voorstelt, meenen wij niet zoo met zekerheid te mogen bevestigen. De Ned-Indische afdeeling der Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw houdt zich reeds geruimen tijd met onderzoekingen in dit opzicht bezig en zal denkelijk binnen kort, het resultaat daarvan bekend maken. In Frankrijk en ook in de Engelsche Koloniën wordt aan de rameh-cultuur véél aandacht geschonken. Bij ons hebben vroegere verliezen deze cultuur in discrediet gebracht; ten onrechte meenen wij, want die vroegere verliezen hadden onbekendheid, zoowel met de cultuur, als met de bereidingswijze tot oorzaak. Reeds voor dezen hebben wij trouwens gewezen op de belangrijke artikelen over dit onderwerp in de *„Indische Mercuur."*

Door *Dr. A. Borgman*, Directeur der Nederlandsche School voor Nijverheid en Handel te Enschedé, wordt onze aandacht gevestigd op de toekomst, die wellicht in de **katoen-cultuur** voor Oost-Indië zou gelegen zijn.

Wij herinneren ons, vroeger in Indië dikwijls over de kansen om met voordeel katoen te planten, te hebben hooren spreken, maar dan was veelal de conclusie, dat de qualiteit van het katoen, dat men, ook bij de beste voorzorgen, verkreeg, inferieur was aan die van het uit Amerika en andere landen afkomstige.

Aanleiding voor den heer *B.* om deze zaak ter hand te nemen, was, dat hem uit Borneo een monster katoen was toegezonden van een boom, groeiende te *Boentoe* langs de beneden-Barito en dat hem bij onderzoek bleek, dat die katoen behoorde *tot de beste soort, die er bestaat.*

In Mei 1901 wendde hij zich tot den Minister van Koloniën, die er naar Indië over schreef en in Maart 1902 van den Gouv. Generaal een antwoord ontving, waaruit bleek, dat de zaak in circumlocutie was, dat ze dus den gebruikelijken rondgang had gedaan.

De Hoofd-inspecteur, chef van den dienst van 't Boschwezen, had een nota opgemaakt, de Resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo schreef een brief aan den Directeur van Binnenlandsch Bestuur en deze gaf aan den G. G. in overweging, om het advies van den Directeur van 's Lands plantentuin in te winnen, hetgeen werd opgevolgd, met het resultaat, dat in dien tuin van den bedoelden katoenboom een aanplant zal worden aangelegd en eerst na daarmee opgedane ondervinding, de vraag kan worden beantwoord, of uit de cultuur voordeel zal zijn te trekken.

Te goeder tijd is dus hieromtrent nader bericht te wachten, doch Dr. *B.* wilde maar liever nu al vast de aandacht van particuliere ondernemers en van onze Handelslichamen er op vestigen, omdat hij vreest, dat wij anders achteraan zullen komen. Om het gegronde van deze vrees aan toonen deelt hij het volgende mee:

„In de *Liverpool Daily Post* van 24 Sept. jl. lezen wij, dat in de Kamer van Koophandel te Liverpool een brief van den gouverneur van Sierra Leone, Sir C. King-Harman, werd voorgelezen, waarin gewezen wordt op het groote belang van katoen-cultuur in West-Afrika. Hij was daarvan in Juli jl. op eene conferentie in Liverpool zoo overtuigd geworden, dat hij de Colonial Secretary te Freetown op de belangrijkheid van deze cultuur had gewezen en zich voornam zijne bijzondere aandacht daaraan te wijden, indien hij in Sierra Leone was teruggekeerd.

In de *Manchester Guardian* van 30 Sept. jl. wordt bericht, dat door bemiddeling van de Kamer van Koophandel te Oldham reeds voor twee maanden eene associatie is gevormd, om de katoen-cultuur in het Britsche Rijk te vermeerderen. Zoowel eene algemeene, als eene uitvoerende commissie zijn benoemd en een waarborg-fonds van f 600.000 word toegezegd, om menschen, die studie hebben gemaakt van de katoen-cultuur, over de geheele wereld te zenden, om de beste methodes te bestudeeren en hen daarna te machtigen land te koopen, om daarop proefculturen aan te leggen. Ook wil men in alle bezittingen van 't Britsche Rijk aan de inboorlingen katoenzaad uitdeelen, aan hen onderwijs geven in 't aanleggen en behandelen der katoen-culturen en wenscht men hier en daar stations op te richten tot aankoop en verkoop van katoen. Alle katoenfabrikanten, zoowel de spinners, als de wevers steunen deze associatie, zoodat het mij toeschijnt, dat ook in het vervolg deze proefnemingen niet uit gebrek aan geld, zouden moeten gestaakt worden. Terwijl men weet, dat door irrigatiewerken in Egypte de katoen-cultuur is te verbeteren, en men daarmee reeds begonnen is in Beneden-Egypte, meent men, dat in Soedan 7½ millioen Hectares geschikt zijn voor katoen-aanplantingen, d. i. een oppervlakte grooter dan 2 maal ons land.

In de *Daily Mail* van 3 Oct. jl. lezen we, dat Keizer Wilhelm voor een paar jaar 5 Amerikanen, die zeer goed met de „praktijk" der Katoen-plantages op de hoogte waren, uitzond, om in Zuid-West Afrika onderzoekingen te doen aangaande de katoen-cultuur, en de bevolking onderricht te geven in die cultuur. Deze proefnemingen hebben aanvankelijk reeds veel succes, zoodat de Duitsche Regeering nog 3 meer wetenschappelijk gevormde personen heeft belast met de verdere leiding dier onderzoekingen, en het plan heeft opgevat, op groote schaal met de katoen-cultuur te beginnen in Duitsch-Afrika."

Wij hebben met het oog op de beperkte ruimte van ons blad onmogelijk al het vele wetenswaardige kunnen overnemen, dat vermeld is in de over de quaestie uitgebrachte adviezen. Wat ons vooral daarin trof is:

1o. het vermoeden, dat de gevonden katoenboom niet inheemsch is op Borneo, maar voortgesproten uit de in 1860 door de Handelsmaatschappij genomen proeven tot invoering der katoencultuur, die door den Bandjereeschen krijg in 't vergeetboek zijn geraakt.

2o. Dat de inlandsche katoenbouw in 't Amoentaysche (Z. en O. Afd. Borneo) en de katoenweverij der Inlanders in die streek hebben opgehouden, gedood door de concurrentie der goedkoope, ingevoerde katoentjes uit Europa.

Zoowel voor de rameh, als de katoen, is dan ook aan de gedachte van het voortbrengen der grondstof steeds eene andere gepaard gegaan: Wanneer O. I. goedkoop de grondstof oplevert, waarom zou die grondstof zelf dan ook niet in het land kunnen worden verwerkt?

„Zoudt ge dan den Inlander willen zegenen met het lief en leed van den fabriek-arbeider?"

Die vraag is ons wel eens gesteld, als wij er op aandrongen om de wegstervende huisvlijt door den grootindustrie en den machinalen arbeid te vervangen. Wij hebben dan steeds ten antwoord gegeven, dat wij door goede wetten en voorschiften ook in O. Indië het leed van de fabrieks-arbeiders zouden willen beperken tot een minimum, maar dat het onmogelijk is om O. Indië te maken tot een economisch gezond land, zonder naast de nu reeds bestaande machinale suikerfabrieken en wat dies meer zij, ook voor tal van andere industrieën, het stoomwerktuig of de waterbeweegkracht den arbeid te doen beheerschen.

Wij hadden het bovenstaande reeds geschreven toen *de Economist* van October 1902 ons in handen kwam, waarin wij een artikel vonden over weverijen en spinnerijen in het Oosten, van onzen Consul-Generaal te Hong-Kong, den heer *Haver Droeze.*

Op blz. 761-62 spreekt hij van de spinnerijen van Tonkin (Fransch, Achter-Indië) en noemt in de eerste plaats de katoenspinnerij te *Kaiphong* behoorende aan de Societé Colonière de l'Indo-Chine met een kapitaal van 2½ millioen francs en die met 16000 spillen werkende, per dag 10 balen elk van 180 K G. no. 20 levert, waarde 115 dollars per baal; daarin werken 200 mannen en 400 vrouwen.

Ook te *Hannoi* is eene spinnerij, die zeer goed gaat en eene derde is men bezig op te richten.

Nuttige Stichtingen.

Waarschijnlijk met het doel, dat wij er in ons blad iets van zouden zeggen, werd ons toegezonden het *vijfde* jaarverslag van de Vereeniging tot bevordering van christelijk leven en onderling hulpbetoon, gevestigd te Magelang.

Het lezen van dat Verslag en ook van het *eerste* jaarverslag van het opvoedingshuis voor meisjes „Bethanie" te Soekaboemi, dat er als bijlage toe behoort heeft ons veel genoegen verschaft omdat wij dergelijken arbeid van prakische menschenvrienden voor den vooruitgang in Oost-Indië van groot belang achten.

Het is een genot den heer van der Steur te hooren vertellen, hoe flink en welgemoed zijn jongens en meisjes werken en leeren en hoeveel hij met hen reeds heeft tot stand gebracht. Bij zulk een opvoeding moeten zijn kinderen zooals hij ze noemt, tot degelijke leden der maatschappij opgroeien en de kern vormen van een handwerkersstand onder de Indo-Europeanen.

Zoowel te *Magelang* als in de landbouwkolonie *Gambang Walah* in de afdeeling *Temanggoeng* van de Residentie *Kadoe* wordt dagelijks het bewijs geleverd — voor zooverre dit nog noodig is — dat veld-arbeid volstrekt niet van nadeeligen invloed is op den gezondheidstoestand van den Europeaan in een tropisch klimaat, vooral niet in de hooglanden. Voor zooveel noodig, zeiden wij, omdat reeds meermalen en gegrond op ondervinding, hierop werd gewezen, en ook wij persoonlijk bij het korps Genietroepen in Oost-Indië de overtuiging er van opdeden. Geen treuriger en voor de gezondheid van den Europeaan nadeeliger leven in Oost-Indië dan het kantoorleven. Ook de jeugdige vrouwen leeren zoowel te Magelang als te Soekaboemi de handen uitsteken; wij juichen dit ten zeerste toe.

Wij hebben tegen den arbeid van v. d. S. wel eens hooren inbrengen, dat het speciaal christelijke te veel op den voorgrond komt. Wij geven toe dat dit, onder minder verstandige leiding, voor andersdenkenden een ernstig bezwaar zou kunnen zijn, maar zooals de taak, blijkens de oprechte en duidelijke woorden van zijn verslag, door hem wordt opgevat, kan niemand er iets op aan te merken hebben. Dit blijkt trouwens duidelijk, wanneer men de namen leest van hen op wier steun hij heeft kunnen rekenen en nog steeds rekenen mag.

In het Verslag der „Commissie van Bijstand," die uit eenige ingezetenen van Magelang bestaat er waarvan de Majoor der Genie van Bloemen Waanders voorzitter is, komt een korte geschiedenis voor der wording van de hoofdstichting, die wij hier in haar geheel overnemen:

Oorspronkelijk is hij (van der Steur) voor den arbeid onder de militairen te Magelang in 1892 uitgekomen.

Op een goeden dag echter stonden vier hulplooze kinderen, wier vader, een gegageerd militair, juist gestorven was, voor zijn deur. Wat moest hij doen? Hij liet zijn hart spreken, nam de kinderen op, en legde zoo den grond voor den werkkring, dien de drang der omstandigheden hem aanwees, en dien hij nu reeds negen jaren met zooveel toewijding vervult.

Hij begon zijn werk alleen, nam in alles zelf het initiatief en droeg van alles ook alleen de verantwoordelijkheid. Wel kreeg hij allengs hulp aan geld en werkkrachten van menschenvrienden, doch hij bleef alleen aan het hoofd en regelde alles alleen, op eigen naam en op eigen risico.

Nadat langzamerhand het aantal hulpbehoevende kinderen, wier lot hij zich aantrok, toenam, huurde hij eerst een huis, later twee, drie woningen, kocht zelfs een huis met erf, dat hij ten slotte, door nood gedrongen, weer met schade van de hand moest zetten.

Van der Steur voelde, dat, nu de zaken zoo stonden, hij beter deed, zijn werk te reorganiseeren en het aan eene vereeniging over te dragen.

Zoo ontstond te Magelang de „Vereening tot Bevordering van Christelijk Leven en Onderling Hulpbetoon," erkend bij Gouvernements besluit, dd.° 28 December 1896 N.° 20.

Van der Steur werd haar eerste President en bleef dit tot op heden: leden van het Bestuur werden verder de Heeren K. van Doorn, Secretaris en A. N. Binkhuijsen Thesaurier.

De arbeid werd nu op eenigzins breeder schaal geschoeid, doch het bleef bij het huren van huizen, n.l. een voor de jongens, een voor de meisjes en een voor militair-tehuis.

Ofschoon dit reeds een groote vooruitgang was, daar deze verandering in het belang bleek van de gezondheid en vooral van de moraliteit der kinderen, toch was de verbetering niet afdoende!

Toen nl. de hulpbehoevende kinderen langzamerhand niet alleen van Magelang, doch ook uit andere deelen van den archipel naar van der Steur werden gezonden, drong zich de eisch hoe langer hoe meer op den voorgrond, om eigen gebouwen te bezitten.

Van der Steur, die de ziel der Vereeniging bleef, zon toen op middelen om aan geld daarvoor te komen.

Hij zond eene circulaire met een bede om geld, speciaal voor de stichting van gebouwen, de wereld in.

Mannen als de Generaals Swart en van der Heijden, de Residenten Ament en de Bruijn Prince verbonden hieraan hunne namen en zoo werd het eerste geld door van der Steur zelf verzameld tot stichting van eigen gebouwen. Toen er langzamerhand een vrij groot bedrag binnenkwam, gevoelde hij, die steeds vrij groote dagelijksche uitgaven voor zijne kinderen te doen had, terecht, dat het niet in het belang der zaak was, dat geld, dat de kern zou worden van een bouwfonds, zelf te beheeren.

Hij verzocht daarom aan eenige heeren, die door hun maatschappelijke positie boven alle verdenking verheven waren, dat geld te administreeren, en tevens eene soort superintendentie uit te oefenen over de door hem zelf verzamelde gelden voor de dagelijksche behoeften.

Zóó ontstond de „Commissie van Bijstand in den arbeid van de Vereeniging tot Bevordering van Christelijk Leven en Onderling Hulpbetoon," zich ook wel noemende „Commissie van Bijstand in den arbeid van den Heer van der Steur en erkend als rechtspersoon bij Gouvernements besluit dd°. 24 October 1898 N.° 15.

In het *derde* jaarverslag dier Commissie wordt geheel bevestigd, wat v. d. S. in zijn rapport zegt over de opleiding der jongens tot, ook theoretisch, behoorlijk onderlegde ambachtslui en dan volgt een uiteenzetting van hetgeen er nog noodig is om aan dat doel *volkomen* te beantwoorden. Ook hier kunnen wij niet beter doen dan aan de Commissie van Bijstand zelf het woord te geven:

Wat in de eerste plaats noodig is, is het volgende: uitrusting van de timmerwinkel met een behoorlijke voorraad gereedschappen, die daar thans ontbreken; uitbreiding onzer grofsmederij met een hoefsmederij en een reparatieatelier; vermeerdering van het aantal te onderwijzen ambachten, (om in elk daarvan geen overvulling te krijgen), bijvoorbeeld door oprichting van een wagenmakerij, zadelmakerij en broodbakkerij; het geven van meer theoretisch technisch onderricht; het geven van cursus in hetgeen noodig is voor het bestieren eener groote huishouding; voor een cursus in costuumnaaien. Voorts mag er niet op gerekend worden, dat het herhalingsonderwijs altijd maar gratis zal kunnen worden verkregen.

Voor dat alles is geld noodig, en dat is er niet. Hoewel dankbaar wordt erkend, dat de steun door Regeering en particulieren reeds verleend, werkelijk buitengewoon mag heeten — in 5 jaar tijds werd ruim een ton gouds geofferd — vermeenen we gerechtigd te zijn voor het goede doel nog meer te vragen. Wij zijn zoo ver, dat we een driehonderdtal kinderen van Europeesche afkomst van de straat gered hebben en hen het dagelijksch brood kunnen geven. Er komt echter een tijd, dat we ze weder aan de maatschappij moeten teruggeven, maar zoodanig toegerust, dat ze niet opnieuw tot de straat behoeven te vervallen, anders ware er niets gewonnen. Wie helpt ons nu om buiten de gewone bijdragen, die niet mogen verminderen, een afzonderlijk „Fonds voor Ambachtonderwijs" bij een te brengen? Op! gij velen, die reeds toondet hart te hebben voor het schoone werk van den Heer van der Steur! Op! gij, die na kennisneming van dit verslag, inziet dat het hier gaat voor een groot maatschappelijk belang! Tast in uwe beurzen en zet de kroon op het begonnen werk! We rekenen voor de eerste 3 jaren een tienduizend gulden noodig te hebben, een globale raming slechts, want de zaak is nog niet te overzien, alles moet zonder overhaasting, geleidelijk tot stand komen, ook in verband met de plaatselijk te vinden, personeele hulpmiddelen. Maar we waarborgen u een zuinig beheer van uwe penningen; we waarborgen u, dat hetgeen ons voor dit doel geschonken wordt, niet zal worden besteed voor eene roekelooze uitbreiding van het aantal kinderen, maar uitsluitend voor het bovenomschreven doel. We zullen daarvan jaarlijks afzonderlijk verantwoording doen, en uitvoerig verslag geven van wat daardoor werd bereikt. Maar laat ons niet in den steek! Laat het niet kunnen gezegd worden, dat de hand, die aan de maatschappelijk zoo misdeelden werd toegestoken, halverwege werd teruggetrokken. Integendeel, helpt hen volledig d. w. z, brengt hen op een zoodanig standpunt, dat ge hen in billijkheid den eisch kunt stellen dat zij goede menschen en goede burgers zullen blijven. Alleen op die wijze kan de grootsch opgezette arbeid ons zelf bevrediging, het Vaderland voordeel opleveren. Zoo zij het!

Mochten er onder onze lezers zijn, die zich geroepen voelen om aan de vraag om hulp der Commissie van bijstand gehoor te geven, dan kan van onze bemiddeling gebruik worden gemaakt. Zoo wel *giften in eens* als een *jaarlijksche contributie* zijn welkom.

Tentoonstelling Turijn.

Toen de bekroningen der Nederlandsche inzenders op de *eerste Internationale Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst te Turijn* bekend werden, waren wij wel eenigszins verwonderd, dat aan „Oost en West" voor hare inzending geene onderscheiding was te beurt gevallen.

Dit wordt echter opgehelderd door den hier onder volgenden brief, dien de presidente der Vereeniging ontving van het Nederlandsche lid der Internationale Jury.

„Haarlem, 21 October 1902.

WelEdel. Geb. Vrouwe.

Tot mijn leedwezen moet ik U mededeelen, dat de inzending van „Oost en West" door de Internationale Jury op de Internationale Tentoonstelling van moderne decoratieve kunst te Turijn Hors Concours [buiten mededinging) werd gesteld, daar genoemde Jury niet kon besluiten aan deze inzending een Eere Diploma toe te kennen, omdat de ingezonden werken te veel op de oude beginselen berusten en eene nieuwe of moderne opvatting te weinig op den voorgrond treedt. De Jury was desniettegenstaande vol lof en waardeering voor den degelijken en artistieken arbeid, waaruit de inzending was zamen gesteld en het voorstel tot het toekennen van een Eere Diploma werd krachtig gesteund door den Voorzitter der Jury, den Heer Albert Besnard te Parijs, doch werd wegens bovengenoemde redenen niet aangenomen.

Ik veroorloof mij hieraan toe te voegen, dat de inzending van „Oost en West" over het algemeen de aandacht der bezoekers en vooral der artisten heeft getrokken — meermalen toch hebben zich koopers voor het tentoongestelde aangemeld en ik twijfel er niet aan, of de deelneming van „Oost en West" aan de Internationale Tentoonstelling te Turijn heeft de belangstelling voor het werk van den Inlander onzer Oost- en West-Indische bezittingen in den vreemde opgewekt en dit werk over de grenzen meer bekend gemaakt.

Met gevoelens van hoogachting noem ik mij van U

WelEdel. Geb. Vrouwe,

Uw Dw. Dr.

E. A. VON SAHER,

directeur van het
Museum van Kunst-Nijverheid.
TE HAARLEM".

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur.

Beleefd verzoek ik een plaatsje in Uw geacht blad naar aanleiding van het ingezonden stuk van *„Wong Tanie"* en het onderschrift van Uwe Redactie in Uw nummer van 23 October j. l.

Het voorstel van *„Wong Tanie"* voor zoover dit Indië betreft, wil ik onbesproken laten, daar wordt genoeg de hand gehouden aan de bepalingen op het buiten Indië voeren van Inlanders, vooral na het gebeurde met de Javanen op de Tentoonstelling voor Vrouwenarbeid in 1898.

Nu het „commissie idee" hier te lande.

Hoewel gaarne de goede bedoeling van *„Wong Tanie"* erkennende, meen ik met bescheidenheid, dat het geval *„Datem"* een betreurenswaardige uitzondering is, waaruit de behoefte aan de voorgestelde commissie geenszins blijkt.

Datem toch was, ben ik goed ingelicht, geen volbloed Javaansche en meer „anak mas" dan baboe, de omstandigheden waren naar verluidt van zeer bijzonderen aard.

Maar dit daargelaten, een Commissie zooals *„Wong Tanie"* deze voorstelt, acht ik niet noodig, en verwacht er ook geen practische resultaten van.

1°. omdat de meeste *jongens* en *baboes* reeds meermalen in Nederland zijn geweest, waaruit mag afgeleid worden, dat zij zich niet hebben te beklagen gehad.

2°. dat als zij voor de eerste maal medegaan, dit altijd is met de families, waarbij zij in Indië korter of langer tijd hebben gediend, en dus de ondervinding hun een goede behandeling waarborgt.

3°. dat de talrijke advertentiën in de Hollandsche bladen, waarbij zich *baboes* en *jongens* aanbieden om naar Indie terug te keeren, en die in de Indische, waarin zij vragen om met families naar Nederland te vertrekken, genoeg bewijzen, dat zij niet in hun vrijheid van beweging belemmerd worden.

4°. dat ik uit persoonlijke ondervinding weet, dat wat de Haagsche *jongens* en *baboes* aangaat, zij „kraus" of „krason" zijn, uitstekend door de families, waarbij zij dienen worden behandeld, daar dikwijls meer „potjes mogen breken", dan van hun Hollandsche collega's zou worden geduld.

5°. dat zelfs de graven spreken; op „Eik en Duinen" alhier, op „Arnichem", buiten van den heer Tobias te Zwollerkerspel en andere begraafplaatsen kan men zerken of grafteekenen zien, door Europeanen daar voor hun trouwe bedienden geplaatst.

Met een enkel woord rest mij nu nog aan te toonen, dat *Wong Tanie's* denkbeeld zeer moeielijk, zoo niet geheel onuitvoerbaar in de praktijk zal zijn.

„Wong Tanie" heeft dit trouwens reeds zelf eenigszins gevoeld, waar hij zegt, dat de Javanen *„takoet"* zijn, om zich tot politie of justitie te wenden.

Zouden zij zich nu wel richten tot de leden eener Commissie? Stel, dat hun de namen en adressen bij aankomst worden opgegeven. Zij zouden ze niet onthouden, niet kunnen lezen, en mochten zij hulp behoeven, dan zijn de adressen vergeten, de papiertjes verloren.

Mochten er bij groote uitzondering ernstige klachten zijn, dan zullen zij daarvoor zeker met hun talrijke *kenalans* (*) hier ter stede spreken, welke dan de gelegenheid wel zullen weten te vinden, het *„kassian"* hunner meesters op te wekken.

Als deze dan hun goed hart laten spreken en met tact handelen, tien tegen één dat er op de een of andere wijze verbetering in de positie van den klager komt.

En al ware dit alles onjuist, wat zou een commissie kunnen uitrichten zonder zich in het privé leven in de verhouding tusschen meesters en bedienden te mengen?

Mijnheer de Redacteur, ik wil het bij deze enkele opmerkingen laten en teeken, U beleefd voor de plaatsing dankend,

Hoogachtend Uw dw. dr.
TIANG-ALIT.

(*) Kennissen, landgenooten.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Militair Tijdschrift, 33e jaarg. (1902) No. 9.

W. E. A. Burton: Het reglement op de exercitiën der infanterie N. I. 1901 getoetst aan de eischen des oorlogs. — J. F. den Ouden: Militaire tucht. — Van de Water: Doelmatige kleeding (vervolg en slot). — W. C. J. Smit: Eenige opmerkingen over het artikel: „Het practisch gebruik en het nut van het geschut der Kon. Ned. Marine; door D. E. Keus. — J. U. van Loon: Naar aanleiding van „Het practisch gebruik (enz. als voren). — V. E. H.: Artillerie tegen den inlandschen vijand. — U.: Militaire rechtspraak. — Voor de practijk. — Litteratuuroverzicht. — Varia.

De Militaire Gids, 21e jaarg. (1902), afl. 5.

G. Graafland: De tactiek der Maréchaussée in Groot-Atjeh in 1896. IV. (Met schetskaart). — Dez.: Bintang Hindia.

De Indische Mercuur, 25e jaarg. 1902, No. 43.

v. G.: Koloniaal Museum. — van Gorkom: Kina. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Suikerproductie van de fabrieken in den Westhoek, oogstjaren 1901 en 1902. — Brabant contra Java. — S. R. Driester: Indrukken uit Amerika. III. Chicago (vervolg). — Nederlandsch Nieuw-Guinea. — Katoen in Ned.-Indië. — Le Marché Financier. — Stammer's Taschenkalender für Zuckerfabrikanten. — De Indische cultuuralmanak. — Het jaarboek voor suikerfabrikanten op Java. — Verslag van het Mijnwezen over het 1e kwartaal 1902 (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden. — Nieuwe Maatschappijen. — Inschrijvingen. — Mijnbouwkundig onderzoek.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	7 Nov.	21 Nov.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	31 Oct.	14 "	11.30 's av.
Genua, Nederland,	4 Nov.	18 "	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	11 "	25 "	7.45 v.m.
Marseille, Fr. dienst,	1 "	15 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	7 "	21 "	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	10 "	24 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Nov.	8 Dec.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	31 Oct.	14 Nov.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	11 Nov.	25 "	11,30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek.
Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

Gasornamenten

Nieuwe Armen van af **f 0.60.**
Nieuwe Schuiflampen met Gloeilicht van af **f 5.50.**
Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht van af **f 17.**

Surpriselamp
met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.

NIEUWE
Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,
met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie en kostelooze plaatsing, **f 60.**

20a, Korte Houtstraat, Den Haag.
Telefoon 1207.

Extra afdeeling
VOOR
Chemisch Wasschen en Uitstoomen.

Geen Chloorkalk.
ZWITSERSCHE WASCH-, ELEKTRISCHE BLEEK- EN STRIJKINRICHTING TE RIJSWIJK.
Elektrische Bleekmethode
systeem
HAAS & STAHL,
als het beste door deskundigen erkend.
Geen nadeelige middelen.

SPECIALITEIT
in het opmaken van alle soorten
GORDIJNEN.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. **Utrecht.**

Haagsch
Publiciteits Bureau
Gebouw Mercurius
NOORDEINDE 33.

Plaatsing van annonces in
alle bladen der wereld.
Voor de **INDISCHE BLADEN**
vrage men de
bizondere voordeelige voorwaarden

Anton Lotz,

Horloger-Opticien.
PIET HEINSTRAAT 61,
's-GRAVENHAGE.
Export naar
Oost- en West-Indië.

Horloges. — Pendules.
Optische Artikelen.

„QUISISANA".
Inrichting tot uitzending van
Vegetarische Diners.
L. H. LEBEAU—LANGENBERG,
Jacob van der Doesstraat 52.

Th. Snitzelaar,

PIET HEINSTRAAT 139,
hoek Zoutmanstraat,
's Gravenhage.

UITRUSTINGEN.

Specialiteit in
Witte, Tricot
en WOLLEN Ondergoederen
VOOR
DAMES, HEEREN
en
KINDEREN.

UITZETTEN
en
Luiermanden.

Gramophones

en alle toebehooren.

Agentschap van de
„Gramophone Typewriter Ld.".

Gramophones van af f 38.–.

„Monarch Gramophones met Concert Soundbox"
is het beste wat op dit gebied bestaat.
Groote keuze in RECORDS (muziekplaten).
klein formaat à f 1.50 per stuk.
„CONCERT RECORDS",
groot formaat f 3.– per stuk.
Natuur getrouwe wedergave van de menschelijke stem, zonder eenig neusgeluid.
HOORENMAN.
Prinsestraat 29, Den Haag.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Lawoe	15 Nov.	27 Nov.	2 Dec.	22 Dec. 1903.	24 Dec. 1903.
Ardjoeno	29 „	11 Dec.	16 „	5 Jan.	7 Jan.
Goentoer *	13 Dec.	25 „ 1903	30 „ 1903	19 Jan.	21 Jan.
Merapi	27 „ 1903	8 Jan.	13 Jan.	2 Febr.	4 Febr.
Gedé	10 Jan.	22 „	27 „	16 „	18 „
Oengaran	24 „	5 Febr.	10 Febr.	2 Maart	4 Maart
Sindoro *	7 Febr.	19 „	24 „	16 „	18 „
Salak	21 „	5 Maart	10 Maart	30 „	1 April

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Hofleverancier.

Brandstoffenhandel.

C. Aandewiel.
Kantoor Sumatrastraat 145, Den Haag.
Filiaal Badhuisstraat 103, Scheveningen.
Telephoon 1014.

Levering van uitsluitend eerste kwaliteit Brandstoffen.

Speciaal ingericht ter bewerking van Antracieth, welke steen- en gruisvrij volgens de verlangde afmeting wordt geleverd.

Steeds grooten voorraad van alle soorten Brandstoffen als
Cokes, Hout, Turf, Briquetten, Vuurmakers, Houts- en Kachelkolen.

Zeer gewenscht is het steeds een dag vooruit te bestellen, ter goede uitvoering der orders.
Prijscourant steeds verkrijgbaar.

EERSTE

Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven
tegen Invaliditeit en Ongelukken.
Gevestigd te 's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 11.

Jaarpremiën voor uitkeering van f 100 na overlijden of na:

Leeftijd:	10 jaar	15 jaar	20 jaar	25 jaar	30 jaar	35 jaar	40 jaar.
20	f 9.01	f 5.70	f 4.08	f 3.14	f 2.55	f 2.16	f 1.90
30	„ 9.07	„ 5.78	„ 4.20	„ 3.30	„ 3.75	„ 2.41	„ 2.20
40	„ 9.29	„ 6.06	„ 4.53	„ 3.71	„ 3.25		

Magazijnen „NEDERLAND"

AMSTERDAM, ROTTERDAM, UTRECHT, HAARLEM,
DEN HAAG, hoek SPUI en SPUISTRAAT.

Grootste Inrichtingen voor:
Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding.
Speciale afdeelingen voor Kleeding naar Maat, Uitrustingen, Uniformen en Livreiën.

SNOEREN's Superieur SCHOEISEL

verkrijgbaar:
NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.
Maat- en Reparatie-Inrichting.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Iedere abonné ontvangt tot **1 Januari 1903** de nummers **gratis.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.

G. VAN DER HARST,

Firma KNOESTER.
VISCHHANDELAAR.
Intercommunaal Telephoon No. 4177.

In alle soorten versche ZEE- en RIVIERVISCH.
DAGELIJKS VOORHANDEN
GROOTE ZEEUWSCHE OESTERS.
Bekroond met Verg. Zilv. Medaille den Haag 1898.
Hoogste Onderscheiding. Eere-Diploma. Antwerpen 1899.
VIJZELSTRAAT No. 18. SCHEVENINGEN.
tegenover het Postkantoor.
ZEEVISCHMARKT TE 's-GRAVENHAGE.
Roggeveenstraat, hoek Prins Hendrikstraat, No. 141.

Vereeniging OOST en WEST
Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. de Witt, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Twee gep. Onderofficieren O.-I. Leger voor incasseering, oppasser en huisbewaarder.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier, looper of huisbewaarder; kan ook copieerwerk verrichten.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Een gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting.

Eene dame voor 't les geven aan spraakgebrekkigen.

Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.

Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.

Eene Dame voor pianoles.

Een heer, gewezen fabricatiechef suikerfabriek, met diploma machinistenschool, voor admin. betrekking.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.

Drie Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Een bekwaam machinist machine bankwerker voor plaatsing in Oost- of West-Indië.

Een gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een Dame voor administratieve betrekking.

Drie jonge Meisjes en een jonge Weduwe om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Een gep. off, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Couv. 3 kl. art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin. betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.